

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Навчально-науковий Юридичний інститут

Кафедра конституційного, міжнародного
та адміністративного права

Грицан О.А.

ФІНАНСОВЕ ПРАВО УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄС
методичні вказівки для підготовки до семінарських занять
студентів 2 курсу
денної форми навчання

Затверджено кафедою конституційного, міжнародного та адміністративного права (протокол № 8 від 27 січня 2021 року).

Схвалено Науково-методичною радою Юридичного інституту Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника (протокол № ___ від «___» _____ 2021 р.

Рецензенти:

Розвадовський В.І.

завідувач кафедри конституційного,
міжнародного та адміністративного права
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника,
кандидат юридичних наук, доцент

Книш В.В.

доктор юридичних наук, професор кафедри конституційного,
міжнародного та адміністративного права
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника

Грицан О.А. Фінансове право України та країн ЄС: Методичні вказівки для підготовки семінарських занять для студентів денної форми навчання / Ольга Анатоліївна Грицан, Ірина Ігорівна Петровська. – Івано-Франківськ: Юридичний інститут Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2021.

Методичні вказівки розроблені на основі навчального плану Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника і призначені для підготовки семінарських занять з курсу «Фінансове право України та країн ЄС». У вказівках викладені: програма курсу, питання для обговорення на семінарських заняттях, короткі методичні рекомендації щодо підготовки кожної теми семінарського заняття, контрольні питання, список нормативно-правових актів, навчальна та наукова літератури до кожної із тем.

ВСТУП

Предметом вивчення курсу «Фінансове право України та країн ЄС» є галузь фінансового права та фінансового законодавства України та країн ЄС, а також практика реалізації цих норм різноманітними суб'єктами. Фінансове право регулює широке коло суспільних відносин у сфері фінансової діяльності держави, що мають грошовий характер, і безпосередньо пов'язані з формуванням, розподілом та використанням централізованих і децентралізованих фондів коштів для виконання функцій держави та місцевого самоврядування. Значення фінансів для забезпечення державної та самоврядної діяльності з надання суспільних послуг постійно зростає. Фінансова складова більшою чи меншою мірою міститься практично у всіх сферах життєдіяльності людини. За таких обставин, вміння орієнтуватися в сучасному фінансовому законодавстві України та країн ЄС, а також здатність до його аналізу та правильного застосування, є важливим завданням для сучасного юриста. Окрім цього, вивчення фінансового права держав ЄС дає можливість визначати слабкі та сильні сторони правового регулювання фінансових правовідносин в Україні на основі порівняльного аналізу, та формулювати пропозиції щодо його вдосконалення.

Фінансове право України поділяється на загальну й особливу частини. Загальна частина об'єднує норми, які закріплюють загальні принципи, правові форми і методи публічної фінансової діяльності, правовий статус її суб'єктів, структуру та принципи функціонування фінансової системи України, а також норми, які регулюють відносини фінансового контролю. Особлива частина фінансового права України включає умовно відокремлені групи правових норм, що регулюють однорідні фінансові відносини, об'єднані у самостійні інститути (зокрема, бюджетне право, бюджетний процес, податкове право, міжбюджетні відносини, бюджетно-кошторисне фінансування, державний кредит, державне страхування, грошовий обіг і розрахунки, валютне регулювання). Фінансове право країн ЄС включає як норми наднаціонального фінансового права, так і норми внутрішнього законодавства держав-членів ЄС, зокрема, Німеччини, Франції, Польщі, Іспанії та ін. Виходячи з цього, навчальна дисципліна складається із трьох змістових модулів:

1. Загальна частина фінансового права України.
2. Характеристика окремих підгалузей та інститутів фінансового права України.
3. Основи фінансового права окремих країн ЄС.

Основними джерелами фінансового права України є Конституція України, Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», Бюджетний кодекс України, Податковий кодекс України, Закон України «Про Державний бюджет України» на відповідний рік, Закон України «Про Регламент Верховної Ради України» та ряд інших законів і підзаконних нормативно-правових актів.

Предметом вивчення курсу «Фінансове право України та країн ЄС» є галузь фінансового права та фінансового законодавства України та країн ЄС, а також практика реалізації цих норм різноманітними суб'єктами. Фінансове право регулює широке коло суспільних відносин у сфері фінансової діяльності держави, що мають грошовий характер, і безпосередньо пов'язані з формуванням, розподілом та використанням централізованих і децентралізованих фондів коштів для виконання функцій держави та місцевого самоврядування. Значення фінансів для забезпечення державної та самоврядної діяльності з надання суспільних послуг постійно зростає. Фінансова складова більшою чи меншою мірою міститься практично у всіх сферах життєдіяльності людини. За таких обставин, вміння орієнтуватися в сучасному фінансовому законодавстві України та країн ЄС, а також здатність до його аналізу та правильного застосування, є важливим завданням для сучасного юриста. Окрім цього, вивчення фінансового права держав ЄС дає можливість визначати слабкі та сильні сторони правового регулювання фінансових правовідносин в Україні на основі порівняльного аналізу, та формулювати пропозиції щодо його вдосконалення.

Фінансове право України поділяється на загальну й особливу частини. Загальна частина об'єднує норми, які закріплюють загальні принципи, правові форми і методи публічної фінансової діяльності, правовий статус її суб'єктів, структуру та принципи функціонування фінансової

системи України, а також норми, які регулюють відносини фінансового контролю. Особлива частина фінансового права України включає умовно відокремлені групи правових норм, що регулюють однорідні фінансові відносини, об'єднані у самостійні інститути (зокрема, бюджетне право, бюджетний процес, податкове право, міжбюджетні відносини, бюджетно-кошторисне фінансування, державний кредит, державне страхування, грошовий обіг і розрахунки, валютне регулювання). Фінансове право країн ЄС включає як норми наднаціонального фінансового права, так і норми внутрішнього законодавства держав-членів ЄС, зокрема, Німеччини, Франції, Польщі, Іспанії та ін. Виходячи з цього, навчальна дисципліна складається із трьох змістових модулів:

1. Загальна частина фінансового права України.
2. Характеристика окремих підгалузей та інститутів фінансового права України.
3. Основи фінансового права окремих країн ЄС.

Основними джерелами фінансового права України є Конституція України, Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», Бюджетний кодекс України, Податковий кодекс України, Закон України «Про Державний бюджет України» на відповідний рік, Закон України «Про Регламент Верховної Ради України» та ряд інших законів і підзаконних нормативно-правових актів.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Фінансове право України та країн ЄС» є оволодіння студентами компетентностями, необхідними для розуміння природи правового регулювання публічної фінансової діяльності, змісту та значення мобілізації, розподілу, перерозподілу і використання централізованих і децентралізованих фондів коштів у житті держави та територіальних громад; здійснювати порівняльний аналіз правового регулювання фінансових відносин в Україні та країнах ЄС; закріплення необхідних юридичних знань з метою вирішення конкретних питань у сфері публічної фінансової діяльності; забезпечення фінансової дисципліни та фінансового правопорядку.

Основними цілями вивчення дисципліни «Фінансове право України та країн ЄС» є набуття знань про основні категорії фінансового права України та країн ЄС, оволодіння вміннями та навичками аналізу норм фінансового права та фінансового законодавства України та країн ЄС, їх тлумачення і застосування з метою вирішення практичних проблем, опрацювання нормативних актів України та окремих держав ЄС у сфері публічної фінансової діяльності, дослідження динаміки їх зміни та оновлення.

ПРОГРАМА КУРСУ

ТЕМА № 1. ФІНАНСИ І ПУБЛІЧНА ФІНАНСОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Загальна характеристика фінансів. Визначення та коротка історична характеристика поняття «фінанси». Поняття публічних фінансів. Державні фінанси. Муніципальні фінанси. Фонди коштів – централізовані та децентралізовані. Співвідношення понять: «грошові відносини» та «фінансові відносини». Ознаки публічних фінансових відносин.

Фінансова діяльність держави. Формування, розподіл, використання фондів коштів. Фінансові ресурси. Система органів управління державними фінансами. Принципи фінансової діяльності держави. Методи фінансової діяльності держави: методи мобілізації (формування) фондів коштів; методи розподілу фондів коштів; методи використання фондів коштів.

Фінансова діяльність місцевого самоврядування: поняття, риси, зміст, суб'єкти.

Взаємодія суб'єктів публічного управління у фінансовій сфері. Фінансова система держави: в широкому та у вузькому розумінні. Окремі ланки фінансової системи держави: бюджетна система; позабюджетні цільові фонди; фінанси підприємств, установ, організацій; державного особистого та майнового страхування; кредиту, валютне регулювання, банківська система, діяльність фінансових установ щодо надання фінансових послуг.

Фінансові акти, правове регулювання фінансової діяльності.

ТЕМА №2. ПОНЯТТЯ ФІНАНСОВОГО ПРАВА І ФІНАНСОВИХ ПРАВОВІДНОСИН

Розвиток фінансового права як галузі права. Поняття фінансового права. Наука фінансового права. Предмет і методи фінансово-правового регулювання. Поєднання адміністративного і цивільно-правового методу в регулюванні фінансових відносин.

Система фінансового права. Особливості галузевих принципів фінансового права. Співвідношення фінансового права з іншими галузями права.

Джерела фінансового права.

Поняття фінансово-правової норми, її характерні ознаки. Класифікація фінансово-правових норм. Структура фінансово-правової норми. Особливості гіпотези, диспозиції, санкції фінансово-правової норми.

Поняття фінансових правовідносин. Специфічні ознаки фінансових правовідносин. Зміст фінансових правовідносин. Поняття та особливості суб'єктивних прав та юридичних обов'язків.

Поняття суб'єктів фінансово-правових відносин. Правосуб'єктність учасників фінансових правовідносин. Види суб'єктів фінансово-правових відносин.

Відмежування публічних фінансів та приватних фінансів у відносинах, які є предметом вивчення фінансового права.

ТЕМА № 3. ПРАВОВІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ТА СТАТУС СУБ'ЄКТІВ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

Поняття фінансового контролю. Зміст та основні завдання фінансового контролю. Принципи фінансового контролю. Мета фінансового контролю, значення контрольної діяльності для держави та її адміністративно-територіальних одиниць.

Порівняльний аналіз фінансово контролю, інспектування, моніторингу.

Класифікація видів фінансового контролю. Характеристика видів фінансового контролю за часом проведення. Види фінансового контролю за суб'єктами здійснення. Види фінансового контролю за джерелами контролю. Види фінансового контролю за сферою фінансової діяльності.

Методи фінансового контролю. Поняття обліку, аналізу, ревізії, обстеження, інспектування, інвентаризації. Поняття, види, терміни проведення перевірок. Фінансовий контроль та контрольне провадження.

Поняття фінансового моніторингу. Місце фінансового моніторингу у публічно-контрольних

правовідносинах.

Спеціальний правовий статус суб'єктів, уповноважених здійснювати фінансовий контроль. Державні контролюючі органи загальної компетенції.

Контролюючі органи спеціальної компетенції. Контрольні повноваження Рахункової палати, Міністерства фінансів України, Державної аудиторської служби України. Контрольні функції Державної казначейської служби України.

Контрольні повноваження центрального органу виконавчої влади у сфері оподаткування, податковий контроль.

Контрольні повноваження Національного банку України.

Контрольні функції центрального органу виконавчої влади у сфері регуляторної політики та підприємництва.

Фінансовий контроль щодо запобігання корупції.

Поняття, мета, види аудиту. Публічний аудит.

Незалежний фінансовий контроль: значення на фінансовій системі держави. Зовнішній та внутрішній аудит фінансових установ.

ТЕМА № 4. БЮДЖЕТНЕ ПРАВО

Поняття бюджету. Бюджет як економічна, політична та правова категорія. Ознаки та функції бюджету. Поняття бюджетного періоду. Зведений бюджет.

Загальний та спеціальний фонди бюджету.

Предмет бюджетного права. Характеристика видів бюджетно-правових норм. Особливості бюджетних правовідносин.

Поняття бюджетного устрою. Структура бюджетної системи. Характеристика основних принципів бюджетної системи України.

Сутність та призначення бюджетної класифікації. Структура бюджетної класифікації. Класифікація доходів. Класифікація видатків. Класифікація фінансування. Класифікація боргу.

ТЕМА №5. БЮДЖЕТНИЙ ПРОЦЕС

Поняття бюджетного процесу. Аналіз стадій бюджетного процесу. Характеристика суб'єктів-учасників бюджетно-процесуальних відносин.

Повноваження учасників бюджетного процесу на стадії складання проектів бюджетів.

Повноваження учасників бюджетного процесу на стадії виконання бюджетів: повноваження Кабінету міністрів України, центральних органів виконавчої влади, окремих розпорядників бюджетних коштів.

Підготовка проекту закону про державний бюджет.

Особливості розгляду проекту Закону про Державний бюджет України у Верховній Раді України. Основні терміни та порядок проходження читань законопроекту. Порядок та терміни прийняття закону про державний бюджет України. Форма та порядок обслуговування державного бюджету. Суб'єкти виконання бюджету.

Звітування учасників бюджетного процесу, відповідальних за його виконання. Характеристика видів звітності про виконання державного бюджету.

Складання проектів рішень про місцеві бюджети. Основні повноваження учасників бюджетного процесу на стадії складання розгляду проектів про місцеві бюджети. Порядок прийняття та затвердження місцевих бюджетів. Види місцевих бюджетів. Розпорядники коштів місцевих бюджетів.

Виконання місцевих бюджетів. Звітування про виконання місцевих бюджетів.

ТЕМА № 6. ПРАВОВІ ОСНОВИ ЗДІЙСНЕННЯ МІЖБЮДЖЕТНИХ ТРАНСФЕРТІВ

Поняття та значення міжбюджетних відносин. Фінансовий норматив бюджетної забезпеченості.

Поняття та види міжбюджетних трансфертів. Поняття дотації як виду міжбюджетного трансферту. Загальна характеристика прямої дотації. Характеристика реверсної дотації та особливості її обчислення. Додаткові дотації.

Поняття та види субвенції як міжбюджетного трансферту.

Трансферти, що надаються з Державного бюджету України місцевим бюджетам. Міжбюджетні трансферти між місцевими бюджетами.

Характеристика окремих видів міжбюджетних трансфертів (додаткова дотація на компенсацію втрат доходів місцевих бюджетів внаслідок наданих державою податкових пільг, освітня субвенція, субвенція на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами, медична субвенція).

ТЕМА № 7. ПУБЛІЧНІ ВИДАТКИ І ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЇХ ФІНАНСУВАННЯ

Поняття державних видатків. Система державних видатків. Співвідношення понять: «державні видатки» «видатки місцевого самоврядування» та «видатки державного бюджету».

Класифікація державних видатків.

Поняття місцевих видатків. Класифікація місцевих видатків.

Поняття фінансування та його співвідношення з видатками. Поняття державних витрат/видатків. Планування розподілу фінансових ресурсів. Правові принципи фінансування видатків.

Правові основи кошторисно-бюджетного фінансування. Поняття кошторису. Види кошторисів витрат.

Соціально-культурні видатки: особливості та сфери призначення. Фінансування охорони здоров'я та фізичної культури. Видатки на культуру та мистецтво. Фінансування оборони країни. Фінансування органів законодавчої, виконавчої влади та правоохоронних органів.

ТЕМА № 8. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПУБЛІЧНИХ ДОХОДІВ

Поняття державних доходів. Співвідношення понять: «доходи», «доходи, джерелом походження з України», «іноземні доходи», «державні доходи», «доходи країни», «фінансові ресурси держави». Класифікація державних доходів.

Поняття місцевих доходів. Класифікація місцевих доходів.

Податкові надходження як основні види доходів державного та місцевих бюджетів. Розподіл податкових надходжень між бюджетами згідно бюджетного законодавства. Поняття, основні ознаки та елементи податку. Функції, принципи податків. Види податків. Поняття і характеристика загальнодержавних податків. Місцеві податки: поняття, види, особливості.

Неподаткові надходження: поняття та види. Державне мито. Особливості та підстави стягнення державного мита. Методи нарахування ставок державного мита. Мито, що стягується митними органами. Адміністративні збори. Штрафні санкції за порушення правових норм як вид неподаткового доходу.

ТЕМА №9. ПРАВОВІ ОСНОВИ ПУБЛІЧНОГО КРЕДИТУ

Поняття кредиту. Спільні та відмінні риси фінансів та кредиту. Ознаки, принципи, функції кредиту.

Державний кредит як правова категорія та фінансово-економічна категорія. Особливості та принципи державного кредиту. Функції державного кредиту. Форми та види державного кредиту.

Державні цінні папери. Облігації внутрішніх та зовнішніх позик. Казначейські зобов'язання.

Гарантовані позики. Казначейські позики.

Поняття та особливості державного боргу. Форми державного боргу. Поняття та

класифікація державних позик. Управління державним боргом.
Місцеві запозичення. Управління місцевими запозиченнями.

ТЕМА № 10. ФІНАНСОВО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Поняття та ознаки страхування. Страхові фонди: поняття, форми організації. Функції страхування.

Основні категорії інституту страхування: страховик, страхувальник, страховий ризик і страховий випадок, страхова сума, страхова виплата, страхове відшкодування, страховий платіж і страховий тариф.

Види страхування. Особливості окремих видів страхування: майнове страхування, особисте страхування, страхування відповідальності, страхування підприємницьких ризиків. Добровільне страхування та його види. Види обов'язкового страхування.

Суб'єкти страхового ринку. Державні страхові фонди: види та особливості державних страхових фондів України. Правовий статус Пенсійного фонду України. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб.

Поняття ЄСВ та особливості його обчислення.

ТЕМА №11.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Поняття та види відповідальності за порушення фінансового законодавства. Фінансова відповідальність як вид юридичної відповідальності.

Поняття, та особливості складу фінансового правопорушення, бюджетного правопорушення, податкового правопорушення.

Адміністративна відповідальність за порушення фінансового законодавства.

Фінансові санкції та їх види.

Кримінальна відповідальність за порушення фінансового законодавства. Загальна характеристика відповідних складів злочину.

Поняття відповідальності за валютні правопорушення. Види юридичної відповідальності за валютні правопорушення.

Відповідальність за порушення податкового законодавства.

ТЕМА 12. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН У КРАЇНАХ ЄС

Основні положення бюджетного права ФРН. «Фінансова конституція» - розділ X Основного Закону ФРН. Бюджетна система ФРН: Федеральний бюджет, бюджети земель, місцеві бюджети. Бюджетний федералізм ФРН. Принцип «кооперативного федералізму». Принцип «виконавчого федералізму». Основи бюджетного процесу в ФРН (Haushalts-Kreislauf). Міжбюджетні відносини в ФРН. Фінансове вирівнювання як інститут бюджетного права ФРН. Спеціальні фонди в ФРН. Бюджетний контроль в ФРН.

Бюджетне право Франції. Конституційно-правові основи бюджетного права Франції. Органічний Закон «Про фінансові закони» (Закон 2001-692) як джерело бюджетного права Франції. Джерела бюджетного права Франції: Основний (щорічний) закон про бюджет (La loi de finances initiale); Уточнений закон про бюджет (La loi de finances rectificative); Звітний закон про фінанси (La loi de règlement); Закон про легітимізацію оподаткування. Характеристика бюджетної системи Франції: Державний бюджет та місцеві бюджети. Основи бюджетного процесу у Франції.

Бюджетне право Польщі. Джерела бюджетного права Республіки Польща. Структура бюджетної системи Польщі. Багаторічний державний фінансовий план та Бюджетний закон: правова природа та співвідношення. Структура та призначення Багаторічного державного фінансового плану Польщі. Структура Бюджетного закону Польщі. Доходи і видатки Державного бюджету Польщі. Бюджетний процес в Республіці Польща: порядок розробки та прийняття

державного бюджету, виконання Закону про бюджет. Бюджети місцевого самоврядування Республіки Польща. Бюджетна резолюція органу місцевого самоврядування. Бюджетний контроль в Республіці Польща.

Основні засади бюджетного права і бюджетного процесу Іспанії.

ТЕМА 13. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОДАТКОВИХ ВІДНОСИН У КРАЇНАХ ЄС

Податкова система ФРН. Конституційне регулювання податкової системи в ФРН. Податковий федералізм ФРН. Положення про податки та платежі (*Abgabenordnung*). Чотири рівні податкової системи ФРН: спільні податки; федеральні податки; податки земель; податки общин. Церковний податок.

Податкова система Франції та її характерні риси. Рівні податкової системи Франції. Державні податки і збори: прибуткові податки (податок з доходів фізичних осіб та податок на прибуток корпорацій); податки на споживання (акциз, мито, ПДВ); податки з капіталу (податки на власність і майно; соціальний податок на заробітну плату; податок на професійну освіту; реєстраційна та гербові збори; податок на транспортні засоби юридичних осіб). Місцеві податки і збори у Франції.

Податкова система Польщі. Податкове законодавство Польщі. Прямі та непрямі податки в Польщі. Податки з обороту. Податки з доходів фізичних і юридичних осіб. Податки на майно. Податки на споживання. Податок на благодійність.

Правове регулювання податкової системи Іспанії. Рівні оподаткування в Іспанії: загальнодержавний, регіональний, місцевий. Прямі податки. Непрямі податки та їх характеристика.

II. Плани проведення семінарських занять

Семінарське заняття 1. Фінанси і публічна фінансова діяльність

Методичні вказівки до теми

Фінансове право - це галузь права, яка регулює фінансові відносини. Тому для розуміння природи й особливостей цієї галузі права необхідно мати чітке уявлення про те, що таке фінанси.

Студенти повинні розуміти, що фінанси - це особлива сфера економічних відносин. Їх зміст, характер використання, закономірності розвитку визначаються соціально-економічними відносинами, що переважають у державі, природою та функціями держави. Разом з тим як правова категорія фінанси - це не просто гроші, доходи або видатки, а та частина грошових відносин у суспільстві, яка пов'язана зі створенням, розподілом і використанням фондів коштів держави, її територіальних утворень, а також підприємств і організацій, необхідних для забезпечення розширеного відтворення і соціальних потреб.

Студентам слід знати зміст розподільчої, контрольної функцій фінансів, визначення державних фінансів і вміти провести паралель між державними і приватними фінансами. Не слід забувати, що матеріальним змістом державних фінансів є фонди коштів, сукупність яких становить фінансові ресурси країни. При цьому складовими останніх є: гроші, цінні папери і валютні цінності.

Вивчаючи дану тему неодмінно слід розглянути питання фінансової діяльності держави та органів місцевого самоврядування, принципи, на яких вона здійснюється і методи її здійснення. Все це нерозривно пов'язано з фінансовою політикою, тобто системою державних заходів, спрямованих на мобілізацію фінансових ресурсів, їх розподіл і виконання функцій державою.

Крім того, вивчення теми пов'язано із знанням фінансових інститутів, що складають фінансову систему України і сприяють утворенню та використанню відповідних централізованих і децентралізованих фондів коштів, а також органів України, що здійснюють управління публічною фінансовою діяльністю.

План семінарського заняття

1. Поняття фінансів. Фінанси як історична, економічна та правова категорія.
2. Публічні фінанси та публічна фінансова діяльність.
3. Принципи та методи публічної фінансової діяльності.
4. Фінансова система держави.
5. Система фінансових органів держави.
6. Фінансова діяльність органів місцевого самоврядування.

Термінологічне завдання

Дайте визначення: фінансів, централізованих фондів коштів, децентралізованих фондів коштів, публічної фінансової діяльності, принципів публічної фінансової діяльності держави, методів публічної фінансової діяльності, фінансової системи.

Контрольні запитання

1. Як співвідносяться фінанси і гроші?
2. Які функції виконують фінанси?
3. В чому відмінність між державними та приватними фінансами?
4. Розкрийте суть складових фінансових ресурсів.
5. Назвіть особливості, що характеризують фінансову діяльність держави та органів місцевого самоврядування.
6. Які Ви знаєте галузеві принципи публічної фінансової діяльності?
7. Якими методами здійснюється публічна фінансова діяльність?
8. У чому полягає метод мобілізації (формування) фондів коштів?
9. Які є методи використання фондів коштів?
10. У чому полягає суть фінансової політики держави і від чого залежить її ефективність?
11. Яке завдання фінансової політики України на Вашу думку, на сьогодні час є ключовим?
12. Назвіть органи, що здійснюють управління фінансовою діяльністю в Україні.

Рекомендовані джерела: 1-91

Семінарське заняття 2-3. Фінансове право як галузь права

Методичні вказівки до теми

Вивчаючи дану тему, необхідно засвоїти поняття фінансового права, а це нерозривно пов'язано із з'ясуванням суті предмету і методів розглядуваної галузі права. Адже фінансове право як галузь права має свій однорідний предмет і метод правового регулювання. Предмет фінансового права складають суспільні відносини, що виникають у процесі фінансової діяльності держави. Студенти мають знати, що основним методом фінансово-правового регулювання є імперативний метод або метод державно-владних приписів одним учасникам фінансових правовідносин з боку інших, які виступають від імені держави і наділені відповідними повноваженнями, а також те, що фінансово-правовому регулюванню властиві й інші методи (субординації, рекомендації, узгодження тощо).

Необхідно розуміти, що фінансове право, будучи самостійною галуззю права, водночас пов'язано з такими галузями права, як: конституційне, адміністративне, цивільне, трудове і право соціального забезпечення, кримінальне.

Розкриваючи питання про систему фінансового права, студентам слід враховувати, що її можна розглядати як сукупність фінансово-правових інститутів, підгалузей фінансового права, а також як сукупність фінансово-правових норм, об'єднаних у Загальну та Особливу частини.

Окремо слід розглянути питання про:

- 1) джерела фінансового права, під якими розуміють правові акти законодавчого і виконавчих органів державної влади та місцевого самоврядування, в яких

- містяться фінансово-правові норми, міжнародні договори та певною мірою – судовий прецедент;
- 2) фінансово-правові норми як первинні вихідні елементи фінансового права;
  - 3) фінансові правовідносини, проаналізувавши їх особливості, з врахуванням обставин (юридичних фактів), що є підставами виникнення, зміни і припинення цих відносин.

План семінарського заняття

Частина 1

1. Предмет і метод фінансового права.
2. Система фінансового права як галузі права України.
3. Співвідношення фінансового права з іншими галузями права України.
4. Джерела фінансового права:
  - 4.1. Нормативно-правові акти як джерела фінансового права.
  - 4.2. Міжнародні договори та міжнародні стандарти в галузі фінансового права.
  - 4.3. Місце судового прецеденту у системі джерел фінансового права.

Практичні завдання:

1. На прикладі будь-якої конкретної норми податкового законодавства проаналізуйте її складові частини.
2. Проаналізуйте будь-яку (за вибором) статтю Бюджетного кодексу та визначте елементи її правових норм.

Термінологічне завдання

Дайте визначення: фінансового права, предмету фінансового права, методу фінансово-правового регулювання, системи фінансового права, джерел фінансового права, фінансово-правової норми, фінансово-правових відносин, юридичного факту.

Частина 2

5. Фінансово-правові норми: поняття, особливості, структура і види.
6. Фінансово-правові відносини:
  - а) поняття, особливості, види і функції;
  - б) структура фінансових правовідносин;
  - в) юридичні факти як підстава виникнення, зміни і припинення фінансових правовідносин.

Практичні завдання:

1. Наведіть приклад норми, на підставі якої виникають, змінюються чи припиняються фінансово-правові відносини.
2. Визначте коло суб'єктів та об'єкт у наступних фінансових правовідносинах:
  - а) отримання виплати від Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності у зв'язку з народженням дитини;
  - б) сплата податку.

Контрольні запитання

1. Які групи відносин складають предмет фінансового права?
2. Назвіть основні риси суспільних відносин, що становлять предмет фінансового права.
3. Який метод фінансово-правового регулювання є основним для фінансового права і в чому його суть?
4. Що таке наука фінансового права?
5. Які джерела фінансового права Ви можете назвати?
6. Яка структура фінансово-правової норми?
7. Дайте класифікацію фінансово-правових норм.
8. В чому полягає особливість фінансово-правових відносин?
9. Які функції виконують фінансові правовідносини?
10. Розкрийте структуру фінансово-правових відносин.
11. Дайте класифікацію юридичних фактів у сфері фінансових правовідносин і наведіть приклади.

Рекомендовані джерела: 1-91

Семінарське заняття 4-5. Правові основи фінансового контролю

Методичні вказівки до теми

Вивчення даної теми пов'язано із засвоєнням положення про те, що функціонування фінансів, а отже, і фінансова діяльність держави завжди супроводжується фінансовим контролем. Він же є цілеспрямованою діяльністю органів державної влади і місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, спрямованою на забезпечення законності, фінансової дисципліни і раціональності у процесі мобілізації, розподілу та використання відповідних фондів коштів держави.

Студенти зобов'язані знати, що для того, щоб фінансовий контроль у повній мірі виконував поставлені перед ним завдання, він повинен здійснюватися з дотриманням ряду принципів, наприклад, принципу законності, об'єктивності, поєднання державних, регіональних і приватних інтересів; принципу розподілу контрольних повноважень; принципу повноти охоплення об'єктів контролем та інші.

У залежності від різних критеріїв (від характеру взаємовідносин і суб'єкта контролю, часу проведення, форми проведення, суб'єктів контролю, сфери фінансової діяльності, що контролюється, тощо) існують різні види фінансового контролю. При цьому слід знати методи, які використовуються суб'єктами фінансового контролю для його проведення: ревізію і перевірку у їх видовій різноманітності, обстеження, інспекцію, спостереження, облік, аудит-ефективність.

Вивчаючи дану тему, слід розглянути те, як організований фінансовий контроль у нашій державі. Студенти повинні знати систему і правовий статус органів України, які наділені контрольними повноваженнями у сфері публічної фінансової діяльності.

Окремо студентам варто ознайомитися із організацією фінансового контролю (аудиту) в ЄС, де діють, зокрема, Європейська рахункова палата або Європейський суд аудиторів (European Court of Auditors), Європейська Рада з системних ризиків (European Systemic Risk Council), Європейська банківська організація (European Banking Authority), Європейська рада страхування і пенсійного забезпечення (European Insurance and Occupational Pensions Authority), Європейська організація з цінних паперів і ринків (European Securities and Markets Authority), Європейська організація вищих органів фінансового контролю (EUROSAI).

Важливим також є вивчення загальних засад організації національного фінансового контролю в державах ЄС та особливостей здійснення національного фінансового контролю в окремих державах ЄС (ФРН, Франція, Іспанія).

План семінарського заняття

Частина 1

1. Фінансовий контроль: поняття, завдання і значення.
2. Принципи фінансового контролю. Лімська декларація керівних принципів аудиту публічних фінансів як джерело міжнародного «м'якого права».
3. Види фінансового контролю. Особливості державного фінансового контролю та аудиту.
4. Аудит бухгалтерського обліку та фінансової звітності.
5. Методи фінансового контролю.

Практичне завдання:

1. На державному підприємстві «ДП» в результаті проведення аудиту приватним аудитором згідно договору було виявлено порушення ведення бухгалтерського обліку.

Чи повинен аудитор звернутись у відповідні державні органи для притягнення юридичної особи до відповідальності? Якщо так, то куди саме? Як оформляються результати аудиторської перевірки?

Частина 2

6. Організація та органи фінансового контролю:
  - 6.1. Загальна характеристика державних органів фінансового контролю України.
  - 6.2. Рахункова палата України: структура та функції.
  - 6.3. Міністерство фінансів України та його повноваження у сфері фінансового контролю. Контрольні повноваження Державної казначейської служби України.
  - 6.4. Контрольні повноваження Державної податкової служби.
  - 6.6. Контрольні повноваження Національного банку України та Державної служби фінансового моніторингу.
7. Особливості наднаціонального фінансового контролю в ЄС.
8. Фінансовий контроль в окремих країнах ЄС.

Термінологічне завдання

Дайте визначення: фінансового контролю, фінансової дисципліни, фінансового правопорушення, методу фінансового контролю, ревізії, перевірки, спостереження, інспекції, аудиту ефективності, аудиту бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Контрольні запитання

1. В чому полягає суть фінансового контролю?
2. Як класифікується фінансовий контроль?
3. Які види фінансового контролю за формою його проведення Ви можете назвати?
4. Які органи здійснюють загальнодержавний фінансовий контроль?
5. Що таке відомчий контроль і хто його здійснює?
6. Якими є завдання аудиторського контролю?
7. Назвіть методи фінансового контролю.
8. У чому полягає відмінність ревізії від перевірки?
9. У яких сферах суспільно-державного життя організований і функціонує фінансовий контроль?
10. Яку класифікацію органів фінансового контролю Ви можете назвати?
11. Які контрольні-наглядові повноваження має Національний банк України?
12. У яких випадках проведення аудиту є обов'язковим?

Рекомендовані джерела: 1-7, 14-16, 23, 31-42, 59, 64, 66, 76-78.

Семінарське заняття 6. Бюджетне право

Методичні вказівки до теми

Для вивчення теми важливо з'ясувати зміст бюджету як економічної, правової категорії, а також його матеріальний зміст. Бюджет як економічна категорія є сукупністю грошових відносин, що виникають з приводу розподілу і перерозподілу національного доходу з метою утворення і використання централізованого фонду коштів. За матеріальним змістом бюджет виступає централізованим фондом коштів держави в цілому або органу місцевого самоврядування. Як правова категорія бюджет - це затверджений законом чи нормативно-правовим актом відповідної ради розпис доходів і видатків на певний термін з метою забезпечення функцій органів державної влади чи місцевого самоврядування.

Важливо знати, що бюджет має юридичне і політичне значення для держави. Вагома роль бюджету для держави чи органів місцевого самоврядування розкривається через функції, які він виконує. Неабияке значення для розуміння цього має також знання студентами структури (складових частин) бюджету.

Засвоєння всіх вищеназваних положень сприятиме вивченню поняття бюджетного права України, бюджетно-правових норм, бюджетних правовідносин і структури бюджетного законодавства України.

Для вивчення наступних питань теми рекомендується уважно опрацювати зміст Бюджетного кодексу України, на основі змісту норм якого необхідно розкрити поняття: 1) бюджетної системи і бюджетного устрою України; 2) бюджетної класифікації.

План семінарського заняття

1. Поняття бюджету та його функції.
2. Бюджетне право України і бюджетні правовідносини. Джерела бюджетного права.
3. Поняття, структура і принципи бюджетної системи України.
4. Структура бюджету. Фонди бюджетів.
5. Бюджетна класифікація.

Термінологічне завдання

Дайте визначення: бюджету, бюджетного періоду, бюджетного права, бюджетної системи України, бюджетного устрою України, бюджетної класифікації, дефіциту бюджету, профіциту бюджету, дотації вирівнювання, субвенції, розпорядників бюджетних коштів,

Контрольні запитання

1. Що Ви розумієте під бюджетним періодом?
2. За яких обставин Державний бюджет України може бути прийнято на інший бюджетний період?
3. Які особливості бюджетно-правових відносин?
4. Назвіть систему бюджетного законодавства України.
5. Який взаємозв'язок між бюджетною системою і бюджетним устроєм України?
6. Які бюджети є місцевими?
7. Що таке зведений бюджет України?
8. Яке призначення бюджетної класифікації України?
10. За якими розділами класифікуються доходи бюджету за бюджетною класифікацією?
11. Що таке неподаткові надходження?
12. Назвіть підстави класифікації видатків бюджету за бюджетною класифікацією?
13. На які групи поділяються видатки бюджету за економічною класифікацією?

Рекомендовані джерела: 1-91

**Семінарське заняття 7-8.
Бюджетний процес**

Методичні вказівки до теми

Для вивчення питань теми рекомендується уважно опрацювати зміст Бюджетного кодексу України, на основі змісту норм якого необхідно розкрити поняття бюджетного процесу, стадіями якого є: складання проектів бюджетів; розгляд і прийняття закону про Державний бюджет України, рішень про місцеві бюджети; виконання бюджету, в тому числі у разі необхідності внесення змін до закону про Державний бюджет України, рішення про місцеві бюджети; підготовка та розгляд звіту про виконання бюджету і прийняття рішення щодо нього.

Розглядаючи питання про складання проекту Державного бюджету України, особливостей розгляду та прийняття Державного бюджету України у Верховній Раді України, його виконання, підготовки і розгляду звіту про виконання Державного бюджету України, студентам необхідно керуватися положеннями Бюджетного кодексу України.

Відповідь на питання про складання, затвердження, виконання і звітність місцевих бюджетів слід базувати на змісті норм глави 12 БКУ.

План семінарського заняття

Частина 1

1. Поняття загальнодержавного бюджетного процесу та його стадій.
2. Підготовка проекту Державного бюджету України.
3. Особливості розгляду проекту Державного бюджету України у першому та другому читанні.
4. Прийняття Державного бюджету України у Верховній Раді України.
5. Виконання Державного бюджету України.
6. Підготовка і розгляд звітів про виконання Державного бюджету України.

Практичне завдання

На основі аналізу додатків до Закону України «Про Державний бюджет на 2021 рік», виписіть коди бюджетної класифікації та їх опис за доходною і видатковою частиною бюджету, класифікацією боргу.

Частина 2

7. Бюджетні повноваження органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади.
8. Особливості складання проектів місцевих бюджетів.
9. Затвердження, виконання і звітність місцевих бюджетів.
10. Єдиний казначейський рахунок та його призначення.
11. Бюджетна програма: поняття та значення. Паспорт бюджетної програми. Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі.

Термінологічне завдання

Дайте визначення: бюджетної декларації, бюджетного запиту, бюджетного процесу, бюджетного розпису.

Контрольні запитання

1. Які є стадії бюджетного процесу?
2. На яких принципах ґрунтується бюджетний процес?
3. Що Ви розумієте під бюджетним періодом?
4. В якому документі містяться основні пріоритети бюджетної політики на плановий рік? Дайте його характеристику.
5. Ким і коли подається проект закону про Державний бюджет України до Верховної Ради України?
6. Які види звітності про виконання Державного бюджету України Ви знаєте?
7. Перелічіть документи, які подають та готують на стадії підготовки проекту державного бюджету. Яким нормативно правовим актом передбачено його підготовку?
8. Який орган виконує функцію «обслуговування державного бюджету»?
9. Які терміни прийняття Закону України «Про державний бюджет на ... рік» передбачені Бюджетним кодексом України?
10. Які органи місцевого самоврядування затверджують місцеві бюджети?
11. Які є види місцевих бюджетів?
12. Хто є суб'єктом надання місцевих гарантій?
13. Чи є взаємодія між державним бюджетом та місцевими бюджетами?
14. Які стадії місцевого бюджетного процесу? Чи є відмінності між загальнодержавним та місцевим бюджетним процесом?

Рекомендовані джерела: 3-7, 12, 14, 16, 20, 23, 26-30, 31, 40-42, 50, 59, 62-64, 69-70, 72, 74-78.

Семінарське заняття 9

Правові основи здійснення міжбюджетних трансфертів

Методичні вказівки до теми

У процесі вивчення теми студентам необхідно проаналізувати положення Бюджетного кодексу України, якими визначаються основи міжбюджетних відносин між бюджетами всіх рівнів бюджетної системи України.

Важливим при цьому є усвідомлення підстав для здійснення таких міжбюджетних трансфертів, як дотація вирівнювання і реверсна дотація. Ключовим при цьому є вивчення явища фінансового нормативу бюджетної забезпеченості.

Студентам необхідно розрізняти дотації і субвенції, характеризувати окремі види субвенцій, розрізняти трансферти, що надаються з Державного бюджету України місцевим бюджетам та міжбюджетні трансферти між місцевими бюджетами.

План семінарського заняття

1. Поняття та значення міжбюджетних відносин.

2. Поняття та види міжбюджетних трансфертів.
3. Поняття та види дотації як виду міжбюджетного трансферту.
4. Поняття та види субвенції як міжбюджетного трансферту.
5. Характеристика окремих видів міжбюджетних трансфертів: додаткова дотація на компенсацію втрат доходів місцевих бюджетів внаслідок наданих державою податкових пільг; освітня субвенція; медична субвенція.

Термінологічне завдання

Дайте визначення: міжбюджетних трансфертів, дотації вирівнювання, фінансового нормативу бюджетної забезпеченості, реверсної дотації, субвенції.

Контрольні запитання

1. Що таке міжбюджетні відносини?
2. Що таке міжбюджетні трансферти?
3. Якою є мета регулювання міжбюджетних відносин?
4. Які існують критерії розмежування видатків між місцевими бюджетами?
5. У чому різниця між дотацією та субвенцією?
7. У чому недоліки реверсної дотації?
8. Які види міжбюджетних трансфертів існують і яке вони мають призначення?
9. У чому суть освітньої та медичної субвенції?

Рекомендовані джерела: 3-7, 12, 14, 16, 20, 23, 26-30, 31, 40-42, 50, 59, 62-64, 69-70, 72, 74-78.

Семінарське заняття 10

Публічні видатки і правове регулювання їх фінансування

Методичні вказівки до теми

Студентам необхідно встановити співвідношення між поняттями "державні витрати" і "державні видатки": перше поняття є ширшим і включає в себе державні видатки та кошти на погашення основної суми боргу і повернення надміру сплачених до бюджетів усіх рівнів сум. Необхідно також знати, що державні видатки класифікуються на види за такими критеріями: за сферою суспільного виробництва; за цільовим призначенням; за галузевою ознакою; за джерелом отримання і використання.

Важливим є питання про фінансування державних видатків. Студенти мають з'ясувати зміст форм і принципів фінансування державних видатків.

Розкриваючи питання про сутність бюджетного фінансування, студенти повинні дати визначення бюджетного фінансування, знати його загальні особливості і специфіку проведення на даний час. Питання про суб'єктів бюджетного фінансування потребує розгляду в такому спрямуванні: 1) владна сторона -

Міністерство фінансів України і Державне казначейство; 2) посередник - уповноважений банк; 3) або розпорядник, або отримувач бюджетних коштів. При цьому неабияке значення має знання студентами положень ст. 22 Бюджетного кодексу України.

Щодо кошторисно-бюджетного фінансування, то слід мати на увазі, що це метод безповоротного безоплатного відпуску грошових коштів з державного чи місцевих бюджетів на утримання бюджетних установ на основі фінансових планів - кошторисів витрат; слід знати як воно здійснюється. Далі необхідно з'ясувати поняття кошторису і його структуру, види кошторисів.

План семінарського заняття

1. Поняття державних витрат і видатків. Система державних видатків.
2. Фінансування державних видатків:
  - 2.1. поняття фінансування державних видатків і форми його проведення;
  - 2.2. принципи фінансування державних видатків.
3. Бюджетне фінансування:
  - 3.1 сутність бюджетного фінансування;
  - 3.2. суб'єкти бюджетного фінансування.
4. Кошторисно-бюджетне фінансування:
  - 4.1. поняття і порядок кошторисно-бюджетного фінансування;
  - 4.2. кошторис як індивідуальний фінансово-плановий акт.

Термінологічне завдання

Дайте визначення: державних витрат, державних видатків, фінансування державних видатків, бюджетного фінансування, бюджетного асигнування, бюджетного зобов'язання, бюджетного призначення, головних розпорядників бюджетних коштів, розпорядників бюджетних коштів, одержувачів бюджетних коштів, кошторисно-бюджетного фінансування, кошторису доходів і витрат.

Контрольні питання

1. Як співвідносяться поняття «державні витрати» і «державні видатки»?
2. Назвіть систему державних видатків.
3. За якими критеріями класифікуються державні видатки?
4. Де закріплюються державні видатки?
5. Які форми фінансування державних видатків Ви знаєте?
6. Які є принципи фінансування державних видатків?
7. Якими особливостями характеризується бюджетне фінансування?
8. Хто може бути головними розпорядниками бюджетних коштів?
9. Якими повноваженнями наділені головні розпорядники бюджетних коштів?
- 10.Що розуміється під поняттям «розпорядники бюджетних коштів нижчого рівня»?
- 11.Які види кошторисів Ви знаєте?
- 12.Яка структура кошторису бюджетної установи?
- 13.Який порядок складання і затвердження кошторисів?

Рекомендовані джерела: 3-7, 12, 14-16, 20, 23, 28-30, 39-40, 50, 52, 55, 62-63, 69-70.

Семінарське заняття 11-12 **Правове регулювання публічних доходів**

Методичні вказівки до теми

Пристаючи до вивчення теми, студентам передусім необхідно в'яснити, що таке доходи бюджету, і які категорії доходів бувають згідно бюджетної класифікації. Надалі необхідно з'ясувати правову природу обов'язкових платежів до бюджетів усіх рівнів - податку, збору, мита. Далі студенти повинні через з'ясування ознак і функцій податку розкрити їх поняття.

Окремо слід звернути увагу на підстави класифікації податків, що дасть можливість визначити їх види, а отже, більше розібратися і в суті податку як правової категорії. Цьому сприятиме вивчення студентами й елементів правового механізму податку.

Характеристику податкової системи України необхідно базувати на положеннях Податкового кодексу України, де розкрито питання про її поняття і принципи. Аналізуючи поширені у світі основні схеми оподаткування (поосібне оподаткування, з використанням ресурсів і з результатів комерційної діяльності) та методи оподаткування (пропорційне, прогресивне, змішане, рівне, регресивне оподаткування), студенти повинні не лише називати їх види, а й давати їм правову оцінку і встановлювати відмінності між ними.

Що стосується окремих видів податків, то відповідні питання будуть вважатися засвоєними студентами, якщо вони знатимуть, по-перше, на підставі яких нормативно-правових актів сплачується той чи інший податок, по-друге, платників, об'єкт, ставку, можливі пільги і порядок сплати відповідного податку.

План семінарського заняття

Частина 1

1. Поняття та система державних та місцевих доходів.
2. Поняття, ознаки, функції та класифікація податків як основного виду надходжень до бюджету.
3. Елементи податку.
4. Податкова система України: поняття, принципи функціонування та структура.
5. Загальна характеристика схем і методів оподаткування.

Частина 2

6. Коротка характеристика окремих податків:
  - 6.1. Податок на доходи фізичних осіб.
  - 6.2. Акцизний податок.
  - 6.3. Податок на прибуток.
  - 6.3. Податок на додану вартість.
  - 6.4. Місцеві податки: види та особливості встановлення.

7. Поняття та види обов'язкових неподаткових платежів:

7.1. Державне мито та мито, що стягується митними органами.

7.2. Адміністративні збори, санкції.

Термінологічне завдання

Дайте визначення: доходу бюджету, податку, збору, мита, платника податку, об'єкту оподаткування, предмету оподаткування, джерела сплати податку, податкової бази, одиниці оподаткування, ставки податку, строку сплати податку, пільг з оподаткування, податкової системи, системи оподаткування.

Контрольні запитання

1. Назвіть основні ознаки податку.
2. Які функції виконують податки?
3. Які критерії класифікації податків на види Ви знаєте?
4. Назвіть елементи механізму податку.
5. У чому полягає відмінність між поняттями «суб'єкт податкових правовідносин» і «суб'єкт оподаткування»?
6. Обґрунтуйте зміст понять «суб'єкт оподаткування», «об'єкт оподаткування».

Рекомендовані джерела: 3-7, 12, 14-16, 20, 23, 28-30, 39-40, 50, 52, 55, 62-63, 69-70.

Семінарське заняття 13

Правові основи публічного кредиту

Методичні вказівки до теми

Студенти повинні з'ясувати, що кредит може бути не лише банківським, а й державним чи муніципальним (місцевим). Державний (муніципальний) кредит - це сукупність врегульованих нормами права кредитних відносин, у яких позичальником виступає держава чи органи місцевого самоврядування, а також форма вторинного перерозподілу валового внутрішнього продукту, що використовується для покриття бюджетного дефіциту, регулювання грошового обігу та інвестування.

Необхідно пам'ятати, що функціонування державного (муніципального) кредиту призводить до утворення державного (місцевого) боргу, який залежно від суб'єктів-кредиторів може бути внутрішнім або зовнішнім. Студенти мають визначити правову природу державного внутрішнього боргу України, тобто з'ясувати його поняття, види і структуру.

Чималу увагу слід приділити управлінню державним (місцевим) боргом, під яким розуміють сукупність заходів держави і муніципальних утворень з виплати доходів кредиторам і погашення позик, а також порядок, умови випуску й розміщення боргових зобов'язань держави, органів місцевого самоврядування.

Далі студентам необхідно, керуючись Бюджетним кодексом України розкрити питання про муніципальні позики. Студенти повинні знати, що муніципальні позики бувають внутрішні і зовнішні, здійснюються у формі випуску облігацій внутрішніх

(зовнішніх) місцевих позик і укладення угод про отримання позик, кредитів, кредитних ліній у фінансових установах.

План семінарського заняття

1. Поняття, принципи і функції державного (муніципального) кредиту.
2. Державний та місцевий борг.
3. Форми державного кредиту. Облігації та казначейські зобов'язання.
4. Казначейські та гарантовані позики.
5. Управління державним боргом.
6. Порядок здійснення місцевих (муніципальних) запозичень.

Термінологічне завдання

Дайте визначення: державного (муніципального) кредиту, державного (місцевого) боргу, внутрішнього державного боргу, зовнішнього державного боргу, облігації, облігацій зовнішніх державних позик, казначейських зобов'язань, звернення частини заощаджень населення в державні позики, використання коштів загальнодержавного позичкового фонду, казначейських позик, гарантованих позик.

Контрольні запитання

1. Які принципи і функції державного (місцевого) кредиту Ви знаєте?
2. За якими ознаками державний (місцевий) кредит відрізняється від банківського?
3. Які вимоги встановлює БК України щодо граничного обсягу державного боргу?
4. На які види боргових зобов'язань можна поділити державний внутрішній борг?
5. Види заборгованостей у структурі державного внутрішнього боргу.
6. Охарактеризуйте суть державного зовнішнього боргу України.
7. Хто є суб'єктами державно-кредитних відносин в Україні?
8. Що розуміють під управлінням державним (місцевим) боргом?
9. За якими критеріями класифікують державні позики?
10. Які Ви можете назвати відмінності казначейських зобов'язань від облігацій?
11. Розкрийте особливості випуску облігацій внутрішніх державних позик України.
12. З'ясуйте особливості випуску казначейських зобов'язань України.
13. У яких формах реалізується державна зовнішня позика?
14. Хто має право здійснювати муніципальні внутрішні і зовнішні позики?
15. У яких формах здійснюються муніципальні позики?
16. Які основні етапи здійснення муніципальних запозичень?

Рекомендовані джерела:

3-7, 12, 14-16, 20, 23, 28-30, 39-40, 50, 52, 55, 62-63, 69-70.

Семінарське заняття 14

Фінансово-правове регулювання страхування в Україні

Методичні вказівки до теми

Вивчаючи цю тему, потрібно звернути увагу на те, поняття страхування можна розглядати як: а) економічну категорію; б) за матеріальним змістом; в) як правову категорію. В останньому випадку слід розрізняти і вміти дати визначення страхуванню як цивільно-правовій та фінансово-правовій категорії.

Студенти мають знати, що об'єктами страхових правовідносин є різноманітні майнові інтереси, і що для їх забезпечення існують різні форми та види страхових фондів; що суб'єктами таких правовідносин є страховики, страхувальники, страхові агенти, страхові брокери, об'єднання страховиків. Окрім того, необхідно показати, в чому проявляється участь держави у страховій діяльності. Студенти повинні визначати органи державної влади, які здійснюють контроль за страховою діяльністю.

Також потрібно вміти давати загальну характеристику видів страхування за такими критеріями: об'єкт (галузь) і метод (форма) страхування. Окремо рекомендується зупинитися на обов'язковому державному соціальному страхуванні, що становить собою систему прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає надання соціального захисту у випадках, передбачених законодавством. Окремо варто зупинитися на питанні правового регулювання справляння єдиного соціального внеску.

План семінарського заняття

1. Сутність, ознаки і функції страхування як різновиду фінансових правовідносин.
2. Види страхування:
  - 2.1. загальна характеристика видів страхування в Україні;
  - 2.2. обов'язкове державне соціальне страхування.
3. Організація страхування в Україні.
4. Єдиний соціальний внесок: поняття та правове регулювання справляння та обліку.

Термінологічне завдання

Дайте визначення: страхування, страхових агентів, страхового ризику, страхового випадку, страхової суми, страхової виплати, франшизи, ЄСВ.

Контрольні запитання

1. Визначте страхування як цивільно-правову та фінансово-правову категорію.
2. Якими ознаками характеризується страхування як фінансово-правова категорія?
3. Які функції виконує страхування?
4. Що згідно чинного законодавства України визнано об'єктами страхування?
5. Які Ви знаєте різновиди страхових фондів?
6. Дайте згідно ст. 2 Закону України «Про страхування» характеристику страховиків.
7. В чому проявляється участь держави у страховій діяльності?
8. Які є галузі страхування і яких об'єктів вони стосуються?

9. Назвіть і охарактеризуйте форми страхування.
10. Які види обов'язкового страхування ви знаєте?
11. Назвіть суб'єктів державного особистого страхування.
12. Що таке загальнообов'язкове державне соціальне страхування?
13. Назвіть страхові випадки загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності.
14. Який порядок здійснення страхових платежів у загальнообов'язковому державному соціальному страхуванні від нещасного випадку?
15. Хто виступає суб'єктами загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття?
16. Яка система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування і хто є його суб'єктами?
17. В чому полягає медичне страхування і хто йому підлягає?

Рекомендовані джерела: 5, 6, 20, 23, 29, 31, 45-49, 53-54, 57, 59, 62-63, 66-67, 69, 75-77.

Семінарське заняття 15.

Відповідальність за порушення фінансового законодавства

Методичні вказівки до теми

Розкриваючи питання про відповідальність за фінансові правопорушення, необхідно розуміти, що протиправне винне діяння (дія чи бездіяльність) суб'єктів фінансових правовідносин, яке призвело до невиконання або неналежного виконання правил нормативно-правових актів, що регулюють відносини у фінансовій сфері, і за яке встановлено юридичну відповідальність, є податковим правопорушенням. Як будь-який інший вид правопорушення фінансове має свій об'єкт, свого суб'єкта, об'єктивну і суб'єктивну сторони, які у сукупності і називаються складом правопорушення.

Студенти повинні вміти класифікувати фінансові правопорушення на види за різними критеріями, наприклад, залежно від характеру поведінки та діяльності суб'єктів правопорушень; залежно від направленості дій; від характеру санкцій і галузей права, що їх регулюють; від міри суспільної небезпеки. Окрім того, необхідно розкрити сутність кримінальної, адміністративної, дисциплінарної і цивільно-правової відповідальності за фінансові правопорушення, знати поняття і особливості застосування до порушників фінансової дисципліни фінансових санкцій.

План семінарського заняття

1. Фінансова відповідальність: поняття, характеристика.
2. Місце фінансової відповідальності серед юридичної відповідальності.
3. Фінансова відповідальність як частина відносин інших видів юридичної відповідальності:
  - 3.1. адміністративна відповідальність за фінансові проступки (податкові, бюджетні, валютні);
  - 3.2. кримінальна відповідальність за фінансові правопорушення;
  - 3.3. дисциплінарна відповідальність розпорядників бюджетних коштів.

Контрольні питання:

1. Назвіть види адміністративної відповідальності за валютні правопорушення.
2. Назвіть види відповідальності за злочини у валютній сфері.
3. Якими нормативно-правовими актами передбачена відповідальність за фінансові правопорушення?
4. Охарактеризуйте об'єктивні сторони фінансових правопорушень в бюджетній сфері.
5. Які форми об'єктивної сторони податкових порушень Ви знаєте?

Практичні завдання:

1. Зобразіть схематично місце фінансової відповідальності серед інших видів юридичної відповідальності.
2. Використовуючи Кримінальний кодекс випишіть види фінансово-правових санкцій.
3. Назвіть 4 форми об'єктивної сторони фінансового правопорушення та охарактеризуйте їх.
4. Охарактеризуйте склади правопорушень 2 наведених статей КУпАП:
Стаття 155-1. Порушення порядку проведення розрахунків
Стаття 162. Порушення правил про валютні операції
Стаття 162-1. Ухилення від повернення виручки в іноземній валюті
Стаття 162-2. Незаконне відкриття або використання за межами України валютних рахунків
Стаття 162-3. Порушення правил здачі дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння
Стаття 163. Розміщення цінних паперів без реєстрації їх випуску або порушення порядку здійснення емісії цінних паперів
Стаття 163-14. Порушення порядку здійснення операцій з електронними грошима
Стаття 163-15. Порушення порядку проведення готівкових розрахунків та розрахунків з використанням електронних платіжних засобів за товари (послуги)
Стаття 164. Порушення порядку провадження господарської діяльності
Стаття 164-1. Порушення порядку подання декларації про доходи та ведення обліку доходів і витрат
Стаття 164-2. Порушення законодавства з фінансових питань
Стаття 164-3. Недобросовісна конкуренція
Стаття 164-4. Несвоєчасне здавання виторгу

Стаття 164-5. Зберігання або транспортування алкогольних напоїв чи тютюнових виробів, на яких немає марок акцизного збору встановленого зразка.

Стаття 164-12. Порушення бюджетного законодавства

Стаття 164-15. Приховування стійкої фінансової неспроможності

Стаття 164-16. Зайняття забороненими видами господарської діяльності

Стаття 165-1. Порушення законодавства про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування і загальнообов'язкове державне пенсійне страхування

Стаття 165-2. Порушення порядку формування та застосування цін і тарифів

Рекомендовані джерела: 6, 7, 12, 14, 16, 20, 23, 26-30, 31, 40-42, 59, 62-64, 69-70, 72, 74-78.

ТЕМА 12. Правове регулювання бюджетних відносин у країнах ЄС

Методичні вказівки до теми

Вивчення теми передбачає ознайомлення студентів із особливостями правового регулювання бюджетних відносин в ЄС, джерелами бюджетного права ЄС та бюджетом ЄС.

У процесі підготовки до практичного заняття студенти повинні ознайомитися з положеннями основних джерела бюджетного права окремих країн ЄС – Німеччини, Франції, Польщі та Іспанії. Важливим при цьому є розуміння, що бюджетна система будь-якої країни знаходиться у прямому зв'язку з державним устроєм цієї країни. У федеративних державах бюджетна система є складнішою, ніж в унітарних.

Норми бюджетного права і бюджетного процесу країн ЄС можуть міститися в різноманітних актах. Так, у Німеччині значна частина таких норм міститься в Основному Законі ФРН, а у Франції відповідні відносини регулюються на рівні органічних законів.

Вивчення теми передбачає також здійснення порівняння бюджетного процесу країн ЄС та України.

План семінарського заняття

Частина 1.

1. Джерела бюджетного права ЄС.
2. Бюджетні відносини та бюджет ЄС.
3. Основні положення бюджетного права ФРН.
4. Бюджетний процес в ФРН.

Частина 2.

5. Бюджетне право Франції.
6. Основи бюджетного права та бюджетного процесу Польщі.
7. Основні засади бюджетного права і бюджетного процесу Іспанії.

Контрольні питання:

1. Назвіть джерела бюджетного права ЄС.
2. Охарактеризуйте особливості бюджетних відносин у ЄС.
3. Яка роль Основного Закону Німеччини у врегулюванні фінансових відносин?
4. Назвіть принципи бюджетного права Німеччини.
5. В чому сутність «кооперативного федералізму» у бюджетному праві ФРН?
6. Які існують спеціальні фонди коштів у ФРН?
7. Як здійснюється фінансове вирівнювання в бюджетному праві ФРН?
8. Які відносини регулює Органічний Закон Франції «Про фінансові закони» (Закон 2001-692)?
9. Які бюджети входять до бюджетної системи Франції?
10. Назвіть стадії бюджетного процесу Франції.
11. Перелічіть джерела бюджетного права Республіки Польща.
12. Із скількох стадій складається процес прийняття Державного бюджету Республіки Польща?
13. Які бюджети містить бюджетна система Іспанії?

Рекомендовані джерела:

Локальна внутрішня університетська мережа. Зарубіжні інформаційні ресурси.

ТЕМА 13. Правове регулювання податкових відносин у країнах ЄС

Методичні вказівки до теми

Вивчення теми передбачає ознайомлення студентів із основами податкового права окремих держав ЄС - Німеччини, Франції, Польщі та Іспанії. Необхідно, зокрема, вияснити, які види податків і зборів встановлює законодавство цих країн, давати оцінку податкового навантаження в цих країнах, уміти порівнювати податковий механізм відповідних податків різних країн.

Окрім цього, окрему увагу варто звернути на специфічні податки і збори, притаманні конкретним країнам, наприклад, церковний податок у Німеччині та податок на благодійність у Польщі.

Вивчення теми передбачає також здійснення порівняння податкових систем країн ЄС та України.

План семінарського заняття

1. Джерела податкового права ЄС.
2. Податкова система ФРН.
3. Податкова система Франції та її характерні риси.
4. Податки та збори Польщі.
5. Правове регулювання податкової системи Іспанії.

Практичне завдання

Зобразіть у вигляді порівняльної таблиці непрямі податки, які справляються у Німеччині, Франції, Польщі та Іспанії.

Контрольні питання:

1. Які основні Джерела податкового права ЄС ви знаєте?
2. У чому сутність податкового федералізму ФРН?
3. У чому сутність церковного податку в ФРН?
4. Які рівні податкової системи ФРН ви знаєте?
5. Назвіть місцеві податки і збори Франції.
6. Назвіть рівні податкової системи Франції.
7. Охарактеризуйте непрямі податки в Польщі.
8. Сутність податку на благодійність в Республіці Польща.
9. Рівні оподаткування в Іспанії.
10. Порівняйте прямі податки Польщі та України.

Рекомендовані джерела:

Локальна внутрішня університетська мережа. Зарубіжні інформаційні ресурси.

ВИКОРИСТАНІ ТА РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Навчальна література

1. Петровська І. І. Фінансове право: навчально-методичний посібник (для студентів 2 курсу денної форми навчання). Івано-Франківськ, 2017. 149 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/3144.pdf>
2. Фінансове право: підручник / за заг. ред. О. М. Бандурки та О. П. Гетманець; Ю. М. Жорнокуй, О. В. Кашкарьова, Т. В. Колесник та інші . Х. : Екограф, 2015. 500 с.
3. Фінансове право : підручник / М. П. Кучерявенко, О. О. Дмитрик, О. А. Лукашев та ін. ; за ред. М. П. Кучерявенка. Х. : Право, 2016. 440 с.
4. Фінансове право у XXI сторіччі: напрями та тенденції розвитку [спец. випуск]. Право України. 2013. №1-2. 442 с.
5. Воронова Л.К. Фінансове право України: Підручник. К.: Прецедент, 2006. 448 с
6. Воронова Л.К., Бекерська Д.А., Кадькаленко С.Т. Фінансове право: навчальний посібник. К.: Вентурі, 2000. 478 с.
7. Фінансове право. / заг.ред. В.К. Шкарупа, Т.О. Коломоєць. К.: Істина. 2007. 257 с.
8. Верпиняк Д.М., Нашинець-Наумова А.Ю. Фінансове право. К.: Центр учбової літератури. 2008. 168 с.
9. Костенко Ю. О. Фінансове право України: Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2009. 240 с.
10. О.П. Орлюк. Фінансове право: академічний курс: Підручник. К.: Юрінком Інтер, 2010. 808 с.
11. Економічна теорія: Політекономія: Підручник / за ред. В.Д. Базилевича. 7-ме вид. К.: Знання-Прес, 2008. 719 с.
12. Шелудько В.М. Фінансовий ринок: Підручник. К.: Знання, 2008. 535 с.
13. Лучковська С. І. Фінансове право [Текст] : навч. посібник / С. І. Лучковська. . К.: КНТ, 2010. - 296с.
14. Хошуляк В. Методологічні проблеми дослідження фінансового права як системного явища. Підприємництво, господарство і право. 2011. №7. С.108-111
15. Мойсик В.Р. Кримінальна відповідальність за шахрайство з фінансовими ресурсами в Україні : аналіз правотворчості та правозастосування [текст] : монографія. К. : Атіка-Н, 2010. 244 с.
16. Науково-практичний коментар Бюджетного кодексу України / за заг. ред. Азарова М.Я. К. : ЦУЛ, 2010. 480 с.
17. Бюджетне законодавство України : науковий збірник / укладач Тимошук І.С. К. : Юрінком Інтер, 2011. 372 с.
18. Петровська І.І. Деякі питання правового статусу Державної фінансової інспекції. Актуальні проблеми юридичної науки: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції «Десяті осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 18-19 листопада 2011 року) : у 4-х част. – Частина друга. Хмельницький : Видавництво Хмельницького університету управління та права. 2011. С.196-198
19. Петровська І.І. Загальна характеристика концепції розвитку системи управління державними фінансами. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання правової теорії та юридичної практики» (11-12 жовтня 2013 року). Ужгород. С. 152-153
20. Петровська І.І. Окремі питання теоретико-правового регулювання бюджетного контролю. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Сучасний стан та перспективи розвитку держави і права» (18-19 жовтня 2013 року). – Львів. – С. 71-73
21. Петровська І.І. Окремі питання правового статусу державної фінансової інспекції України. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: Збірник наукових статей. Випуск 31. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника, 2013. С. 105-113

22. Петровська І.І. Окремі питання нормативно-правового регулювання контрольно-фінансової діяльності в Україні. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: Збірник наукових статей. Випуск 32. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника, 2013. С. 58-64
23. Петровська І.І. Правові засади здійснення фінансового моніторингу: вітчизняні та міжнародні стандарти. Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція. Том 1. 2013. С. 138-140
24. Петровська І.І. Правові засади здійснення податкового контролю в Україні. «Пріоритетні напрямки розвитку правової системи України»: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 31 січня – 01 лютого 2014 р. Львів: У 2 частинах. Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2014. Частина II. 136 с. С. 55-57
25. Петровська І.І. Деякі підходи до визначення категорії «фінансовий контроль». Вдосконалення правового регулювання прав та основних свобод людини і громадянина [текст] : Матеріали щорічної Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених та аспірантів (16 травня 2014 року). – Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2014. С.28-31
26. Петровская И. И. Некоторые вопросы правового статуса государственной финансовой инспекции Украины. *Leges si Viata: Международный научно-практический правовой журнал. Республики Молдова. Aprilie 2014. № 4/3 (268). С. 85-88*
27. Петровська І.І. Фінансовий контроль в системі заходів запобігання та протидії корупції в Україні: загальна характеристика. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України [текст] : Збірник наукових статей. Випуск 34. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2014. С. 61-71
28. Петровська І.І. Окремі питання здійснення фінансового моніторингу в Україні. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України [текст] : Збірник наукових статей.. Випуск 39. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2015. С.21-32
29. Радзівіл К. До питання визначення адміністративної відповідальності у фінансовій сфері. Підприємництво, господарство і право. 2012. №5. С.25-28
30. Шевчук О. Поняття та правова природа фінансових послуг. Підприємництво, господарство і право. 2012. №5. С.29-32
31. Головченко О. Роль адміністративного судочинства у процесі вирішення фінансових спорів. Юридична Україна. 2011. №9. С. 29-34.
32. Омельченко А. Система та правовий статус органів державного управління зовнішньоекономічною діяльністю в Україні. Юридична Україна. 2011. №9. С. 97-101.
33. Гетманець О. Правові основи бюджетного контролю. Право України. 2010. №3. С. 174
34. Гетманцев Д. Держава як сторона фінансово-правового зобов'язання. Право України. 2010. №8. С.130
35. Безрутченко С., Кузьменко О. Характеристика публічного інтересу у міжбюджетних правовідносинах. Підприємництво, господарство і право. 2011. № 12. С. 145-148
36. Трубін І. Правове регулювання системи електронних грошей в Україні. Підприємництво, господарство і право. 2011. №12. С. 157-160
37. Занфіров М. Правова природа фінансових санкцій. Підприємництво, господарство і право. 2011. №8. С.81-84
38. Хошуляк В. Інтегративний підхід у науці фінансового права. Підприємництво, господарство і право. 2011. №6. С.18-21
39. Буздуган Я. Фінансовий контроль і правові шляхи його реалізації. Підприємництво, господарство і право. 2011. №6. С.26-29
40. Ющенко І. Правова природа Закону України про Державний бюджет. Підприємництво, господарство і право. 2011. №5. С.90-93

41. Радзівіл К. Поняття та зміст фінансової безпеки держави. Підприємництво, господарство і право. 2011. №5. С.94-97
42. Мединська Л. Правові форми фінансового забезпечення соціально-культурної сфери в Україні. Підприємництво, господарство і право. 2011. №5. С.98-101
43. Кравцова Т. Адміністративно-правова природа діяльності держави і сфері економіки. Підприємництво, господарство і право. 2011. №4. С.104-106
44. Ровинський Ю. Застосування фінансово-правового примусу під час виявлення правопорушників у сфері міжбюджетних відносин. Підприємництво, господарство і право. 2011. №3. С.60-64
45. Монаєнко А. Місце фінансово-правової відповідальності в системі юридичної відповідальності. Право України. 2011. № 9. С.228-231
46. Монаєнко А. Запобіжні заходи фінансово-процесуального примусу. Право України. 2011. - № 3. С.228-232
47. Шереметьєва О. Правове регулювання та правове управління валютними ризиками: поняття й основні критерії розмежування. Право України. 2011. № 6. С.181-183
48. Міжнародна економіка : навч. посіб. / Білоцерківець В. В. [та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. А. О. Задої та д-ра екон. наук, проф. В. М. Тарасевича ; Дніпропетр. ун-т економіки та права. Д. : Вид-во ДУЕП, 2010. 339 с.
49. Гаврилюк Р. Еволюція природи пострадянського фінансового права. Право України. 2012. №11-12. С.305-308
50. Ковальчук А. Фінансове право: звична умовність чи комплексний регулятор публічних фінансових відносин? Право України. 2012. №7. С.221-224
51. Гресь Н. Про застосування поняття неоподаткованого мінімуму доходів громадян. Право України. 2013. №11. С.360-364
52. Косінов С. Контроль за публічною владою як форма юридичної діяльності. Право України. 2013. №12. С.249-252.

Нормативно-правові акти

53. Про схвалення Концепції розвитку системи управління державними фінансами : Розпорядження Кабінету міністрів України від 3 вересня 2012 р. № 633-р
54. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015 . URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
55. Програма економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентноспроможна економіка, ефективна держава» / Комітет з економічних реформ при Президентові України : Програма від 02.06.2010 року
56. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права : Пакт ООН від 16.12.1966. – Ратифікований Указом Президії Верховної Ради Української РСР 19.10.1973 року
57. Договір про Європейський Союз. – Маастрихт, 07.12.1992 року . URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_029/page
58. Конституція України від 28.06.1996 . URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
59. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 . URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2456-1>
60. Про Державний бюджет України на 2017 рік: Закон України від 21.12.2016 № 1801-VIII . URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1801-19>
61. Про валюту і валютні операції: Закон України від 21 червня 2018 року. № 2473-VII. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2014. – № 9 – ст.93. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19>
62. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 зі змінами. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>

63. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.07.2001 зі змінами. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>
64. Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні : Закон України від 30.10.1996 . URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/448/96-%D0%B2%D1%80>
65. Про цінні папери та фондовий ринок : Закон України від 23.02.2006 . URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>
66. Про адміністративні послуги : Закон України від 06.09.2012 . URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5203-17>
67. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.2009 . URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/679-14>
68. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2007 . URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
69. Про депозитарну систему України : Закон України від 06.07.2012 . URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5178-17>
70. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб : Закон України від 23.02.2012 . URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4452-17/para3#n3>
71. Про страхування : Закон України від 07.03.1996 . URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>
72. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням : Закон України від 18.01.2001 . URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2240-14>
73. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003 . URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>
74. Про затвердження бюджету Пенсійного фонду України на 2016 рік: Постанова Кабінету Міністрів України від 10.03.2016 № 190 . URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/190-2016-%D0%BF>
75. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 . URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
76. Про кредитні спілки : Закон України від 20.12.2001 . URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2908-14>
77. Податковий кодекс України від 02.12.2010 . URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
78. Про Рахункову палату України : Закон України від 11.07.1996 . URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/315/96-%D0%B2%D1%80>
79. Про систему валютного регулювання і валютного контролю : Декрет Кабінету Міністрів України від 19.02.1993 . URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/15-93>
80. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 . URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
81. Положення про Міністерство економічного розвитку і торгівлі України: затверджено Указом Президента України від 31.05.2011 № 634/2011 . URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/634/2011>
82. Положення про Міністерство фінансів України: затверджено Указом Президента України від 08.04.2011 № 446/2011 . URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/446/2011>
83. Положення про Державну службу фінансового моніторингу України: затверджено Указом Президента України від від 13.04.2011 № 466/2011 . URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/466/2011>
84. Про регулювання грошово-кредитного ринку : Постанова Правління Національного банку України від 21.03.2012 № 102 . URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0102500-12>
85. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від від 27.02.2014 . URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/794-18>
86. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 . URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/889-19>

87. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні: Закон України від 05.04.2001. . URL: [http: zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2346-14](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2346-14)
88. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI . URL: [http: zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17)
89. Про санкції : Закон України від 14.08.2014 № 1644-VII . URL: [http: zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1644-18](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1644-18)
90. Державна програма активізації розвитку економіки на 2013-2014 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 27 лютого 2013 р. № 187 . URL: [http: www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=246812864&cat_id=246812855](http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=246812864&cat_id=246812855)
91. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності: Закон України від 11.09.2003 . URL: [http: zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1160-15](http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1160-15)

Інформаційні ресурси

1. Локальна внутрішня університетська мережа.
2. Верховна Рада України [http: zakon3.rada.gov.ua/laws](http://zakon3.rada.gov.ua/laws)
3. Кабінет Міністрів України [http: www.kmu.gov.ua/control/](http://www.kmu.gov.ua/control/)
4. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України [http: www.me.gov.ua/](http://www.me.gov.ua/)
5. Міністерство фінансів України [http: minfin.kmu.gov.ua/](http://minfin.kmu.gov.ua/)
6. Міністерство юстиції України [http: www.minjust.gov.ua/](http://www.minjust.gov.ua/)
7. Президент України [http: www.president.gov.ua/](http://www.president.gov.ua/)
8. Державна казначейська служба України [http: treasury.gov.ua/main/uk/index](http://treasury.gov.ua/main/uk/index)
9. Державна пенітенціарна служба України [http: www.kvs.gov.ua](http://www.kvs.gov.ua)
10. Державна податкова служба України (правонаступник Державної фіскальної служби) [http: sfs.gov.ua/](http://sfs.gov.ua/)
11. Державна служба статистики України [http: www.ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua)
12. Державна служба інтелектуальної власності України [http: sips.gov.ua/](http://sips.gov.ua/)
13. Державна служба фінансового моніторингу України [http: www.sdfm.gov.ua/](http://www.sdfm.gov.ua/)
14. Рада національної безпеки і оборони України [http: www.rnbo.gov.ua/](http://www.rnbo.gov.ua/)
15. Рахункова палата України [http: www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/index](http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/index)
16. Національний банк України [http: www.bank.gov.ua/control/uk/index](http://www.bank.gov.ua/control/uk/index)
17. Івано-Франківська обласна державна адміністрація [http: www.if.gov.ua/](http://www.if.gov.ua/)
18. Івано-Франківська міська рада [http: www.mrada.if.ua/](http://www.mrada.if.ua/)

Зарубіжні інформаційні ресурси

1. Офіційна сторінка парламенту Німеччини <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/index.html>
2. Офіційна сторінка парламенту Франції https://www.senat.fr/role/fiche/loi_fin.html
3. Бюджетне право Німеччини <https://www.haushaltssteuerung.de/rechtsvorschriften-haushaltsrecht-deutschland.html>
4. Офіційна сторінка парламенту Республіки Польща <http://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/BASLeksykon.xsp?id=96708B48D2A32C0AC1257A68003236BD>
5. Офіційна сторінка парламенту Іспанії <https://www.senado.es/web/index.html>